

- informacje uzyskiwane bezpośrednio od ucznia bądź jego rodziców, wywołane przez pytania skierowane do nich – wywiad (swobodny, kierowany), ankieta, technika zdań niedokończonych lub wypracowania,
 - informacje uzyskiwane pośrednio – od innych osób lub instytucji.
- A. Roter¹⁵ z kolei uważa, iż jednostka udzielająca wsparcia musi posiadać kompetencje (tzw. metaumiejętności) w zakresie:
- aktywnego słuchania,
 - empatii,
 - rozumienia ograniczeń związanych z przekazem werbalnym, często niedostępnego mu doświadczenia.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż specyfika pracy opiekuńczo-wychowawczej z dzieckiem z rodziny ubogiej wymaga od nauczyciela-wychowawcy nie tylko odpowiednich kwalifikacji formalnych i wiedzy teoretycznej, ale także odpowiednich predyspozycji i cech osobowościowych, a przede wszystkim specyficznego powołania do pomagania innym. Szczególnie istotne w tym zakresie są szeroko rozumiane kompetencje społeczne pozwalające na trafne dostrzeganie problemów wychowanków, całościowe ujmowanie i rozumienie ich zachowań, na umiejętną i wnikliwą diagnozę pedagogiczną i społeczną. Niezbędne w tym obszarze jest uwrażliwienie na trudności uczniów, indywidualne podejście do każdego z nich, elastyczność w stosowaniu metod i form pracy opiekuńczo-wychowawczej w zależności od psychofizycznych, rozwojowych oraz edukacyjnych potrzeb dziecka wychowywanego w biednym środowisku rodzinnym.

УДК 94 (477) XX+37

Гринюка Б. М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНА СТАРЧУКА (1944–1950 РР.)

Видатним діячем першої половини ХХ ст. був Іван Данилович Старчук (1894–1950 рр.), відомий насамперед як археолог, етнограф, митець, мистецтвознавець, педагог та антикознавець, викладацька праця, якого залишалася поза увагою науковців й громадськості. В наш час його стиль та методи викладання є актуальними і можуть слугувати зразком для підвищення навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

Мета дослідження – дослідити викладацьку діяльність І. Старчука в Львівському державному університеті імені Івана Франка упродовж 1944–1950 рр. Завдання публікації – висвітлити особливості викладацької праці ученого на прикладі лекцій ученого та його внесок у розвиток науки.

На сьогодні проблему педагогічної і викладацької діяльності І. Старчука частково опубліковано у працях М. Филипчука [8, с. 97–103] та Б. Гринюки [1, с. 114–130].

У 1944 р. І. Старчук відновив науково-педагогічну діяльність у Львівському державному університеті ім. І. Франка, який під час війни не функціонував. В університеті він упродовж 1944–1950 рр. читав низку курсів [1, с. 115]. Увагу привертає цікавий факт навчального процесу. У 1944 р. І. Старчук читав курс «Археологія Греції і Риму» для студентів-істориків III курсу. Підготовка до заліків з названого спецкурсу була проведена ученим «шляхом коротких повторень лекцій і вправами на підставі ілюстраційного матеріалу», що суттєво підвищило процент успішності [2, арк. 2].

¹⁵ A. Roter, *Metodyka pracy z dzieckiem z rodziny dotkniętej ubóstwem społecznym, „Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”* 2001/1, s. VIII.

У цей час, в університеті, на засіданнях кафедр постійно відбувалися доповіді та обговорення питань, пов'язаних із методикою викладання історичних дисциплін у вищій школі. Такі обговорення передбачали обов'язкове рецензування відвіданих лекцій. Зокрема, 8 грудня 1947 р. І. Вейцківський написав рецензію на лекцію І. Старчука («Греко-перські війни»). Рецензент, зазначав, що «лекція змістовна, вона охоплює весь програмовий матеріал по темі. Будова лекції не є цілком стройною, не завжди хід подій дано в строгій хронологічній послідовності. Позитивним моментом потрібно відмітити те, що лектор використовує на лекції картини, які мають безпосереднє відношення до теми лекції...» [3, арк. 6].

У протоколі кафедри від 22 травня 1948 р. міститься інша рецензія І. Вейцківського на лекцію ученого – «Матеріальна культура і мистецтво Греції». Рецензент зазначав, що «лекція цілком була побудована на ілюстраційному матеріалі, який в значній мірі охоплював матеріал матеріальної культури часів імперії...» [3, арк. 7–8, 29 зв. –30]. Лектор використав значну кількість ілюстративного матеріалу, які доповнював короткими, але змістовними поясненнями, чим зацікавив аудиторію під час викладу матеріалу [3, арк. 7–8, 29–30].

Відзначимо, що упродовж 1948 / 1949 н. р. І. Старчук читав низку курсів, а для успішного закріплення викладеного матеріалу, він постійно проводив зі студентами бесіди та консультації, а незрячим робив це повторно. Своє захоплення і любов до історії рідного краю прищеплював й поза межами університету. Так, навесні 1948 р. він організував археологічну екскурсію у передмістя Львова для студентів I курсу історичного факультету, під час якої ознайомлював їх із археологічними пам'ятками [5, арк. 6 зв.].

Викладаючи матеріал, І. Старчук спирався на особисті результати, отримані під час стаціонарних розкопок стародавнього Галича і Пліснеська. Неодноразово завідувач кафедри звертав увагу, що «лектор читає дохідливою, зрозумілою для студентів мовою, компенсує відсутність ілюстраційного матеріалу рисунком на дошці...» [4, арк. 4–5]. Таким чином, це свідчить про високу кваліфікованість І. Старчука, його ґрунтовні знання з археології, частину із яких склали особисті дослідження на Пліснеському городищі та вміння зацікавити студентів.

Висвітлення тієї чи іншої теми базувалося на добре обґрунтованому лектором структурному підході, який передбачав детальну характеристику джерел, а вже на їх основі – подання археологічних та історичних узагальнень. Враховуючи зауваження, висловлені І. Вейцківським попередньо, учений вдало використовував ілюстрації, а на дошці малював схематичні рисунки [4, арк. 7–8 зв.]. У підсумку лекції І. Старчука отримали позитивну оцінку, оскільки поєднав використовував ілюстративний і археологічний матеріал та схематичні рисунки.

У цей час чимало уваги І. Старчук приділяв розвитку навчальної бази для викладання археологічних дисциплін у стінах університету. Музейні експонати він використовував під час лекційних занять як ілюстративний і наочний матеріал. Зокрема, на лекціях з археології та історії систематично демонстрував діапозитиви із музейної колекції, а також проводив навчальну екскурсію студентам I курсу історичного факультету [6, арк. 5–5 зв., 11].

Якщо з викладом фактологічного матеріалу та джерел загалом у І. Старчука не виникало труднощів, то подання археологічних та історичних узагальнень під кутом зору марксистської ідеології вимагало обережності та витонченого підходу. Адже розуміючи хибність марксистської концепції у висвітленні давньої історії, йому постійно приходилося «підкріплювати» ті чи інші події, явища, процеси, що проходили у первісних та ранньокласових суспільствах, цитатами К. Маркса та Ф. Енгельса, чого вимагала радянська вища школа. В помислах і навіть уявленнях

І. Старчука, як високопрофесійного фахівця, місця марксистським підходам та ідеології не знайшлося. Тому, подібне зауваження «перекочувало» з однієї рецензії в іншу. Зокрема, у межах теми «Виникнення ранніх історичних держав», він «мало» використовував і цитував твори Ф. Енгельса [4, арк. 26–26 зв.].

Як згадувала у спогадах дружина І. Старчука – Любомира, її чоловіка студенти любили і поважали за знання, детальні лекції та цікаві розповіді, які він підкріплював ілюстративним матеріалом. Студентів вражало те, що він, взявши крейду, міг не відриваючи руки від дошки намалювати з пам'яті амфору, скульптуру [7, 1 арк.]. У зв'язку з погіршенням стану здоров'я, І. Старчук не зміг працювати в університеті, а 12. 11.1950 р. він помер [8].

Таким чином, упродовж 1944–1950 рр. І. Старчук працював викладачем у Львівському університеті де зарекомендував себе висококваліфікованим спеціалістом і заслужив повагу від студентів та колег-викладачів. На лекціях учений викладав навчальний матеріал використовуючи результати власних археологічних досліджень; демонстрував діапозитиви із музейної колекції університету; малював на дошці схематичні рисунки і зображення, а також проводив навчальні екскурсії. Його стиль викладання, підкріплений змістовними поясненнями і наочністю був цікавим студентам та сприяв кращому запам'ятання навчальної інформації. Тому, висвітлення викладацької праці І. Старчука та порівняння його педагогічної діяльності з іншими викладачами Львівського університету заслуговує подальшого ґрунтовного дослідження.

Література

1. Гринюка Б. Викладацька діяльність Івана Старчука (1921–1950 рр.) // Вісник Інституту археології. – Львів, 2013. – Вип. 8. – С. 114–130.
2. Держархів Львівської області. – Ф. Р–119. – Оп. 17. – Спр. 12. – 5 арк.
3. Держархів Львівської області. – Ф. Р–119. – Оп. 17. – Спр. 87. – 30 арк.
4. Держархів Львівської області. – Ф. Р–119. – Оп. 17. – Спр. 122. – 34 арк.
5. Держархів Львівської області. – Ф. Р–119. – Оп. 17. – Спр. 124. – 7 арк.
6. Держархів Львівської області. – Ф. Р–119. – Оп. 17. – Спр. 151. – 12 арк.
7. Науковий архів Інституту археології Львівського національного університету імені Івана Франка. – Ф. 5. – Оп. 1. – Спр. 29. – 1 арк.
8. Филиппчук М. Археологічні, мистецтвознавчі та педагогічні студії Івана Старчука // Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Праці Історично-філософської секції. – Львів, 1993. – Том ССХХV. – С. 97–103.

УДК 796.01

Грицюк Т. В., Лопатка Г. Ф.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Питання стану здоров'я теперішніх учнів все частіше непокоїть не лише медичних працівників, а й педагогічних. Навчаючись у школі, діти отримують разом із знаннями ще й велику кількість захворювань. Згідно зі статистикою практично здоровими закінчують школу тільки 5–7% учнів. За даними Національної академії медичних наук України, захворюваність дітей шкільного віку за останні кілька років зросла майже на 27% [1].

Ще у своїх працях видатний педагог В. О. Сухомлинський писав: «Досвід переконав нас у тому, що приблизно у 85% усіх невстигаючих учнів головна причина відставання у навчанні – поганий стан здоров'я, якесь нездужання або захворювання, найчастіше зовсім непомітне і таке, що можна вилікувати тільки спільними